

Nicanor Parra Sandoval

Modern Latin Amerika ve Şili şiirinin önde gelen isimlerinden Nicanor Parra, 1914 yılında Şili'nin Biobio bölgesinde dünyaya geldi. 1938 yılında mezun olduğu Şili Üniversitesi Pedagoji Enstitüsü'nde fizik ve matematik alanında öğrenim gördü. 1943'te ABD'ye giderek Brown Üniversitesi'nde yüksek mekanik alanında çalışmalar yaptı. Şili'ye dönüşünde üniversitede yönetici kademedeki görev aldı. 1949 yılında İngiltere'ye gitti, Oxford Üniversitesi'nde kozmoloji eğitimi aldı. Dört yıllık eğitimin ardından tekrar ülkesine döndü ve Şili Üniversitesi'nde kuramsal fizik profesörlüğüne atandı. 1963 yılında ziyaret ettiği Sovyetler Birliği'nde, Sovyet şairlerinin şiirlerini İspanyolca'ya aktaran kurulun yöneticiliğini yaptı. Çin Halk Cumhuriyeti'ne ve Küba'ya gitti. 1966 yılında, Louisiana Devlet Üniversitesi'nde, 1971 yılında New York, Columbia ve Yale Üniversiteleri'nde konuk profesör olarak bulundu. 1937 yılında yayımladığı, Lorca'nın şarkılarına göndermeler içeren ilk kitabı *Cancionero sin nombre* (İsimsiz Şarkılar) ile edebiyat ortamına adım atan Parra, farklı eleştiriler alan bu kitabını sonradan "gençlik hatası" olarak niteledi. Amerika ikameti sırasında Whitman'ı, sonraki İngiltere sürecindeyse John Donne'yi yeniden keşfi ve William Auden, C. Day Lewis gibi şairlerin şiirleriyle karşılaşması Parra'nın yeni şiir haritasının biçimlenmesinde belirleyici oldu. 1954 yılında, sonraları Karşışiir'in manifestosu olarak anılacak *Poemas y antipoemas* (Şiirler ve Karşışiirler) yayımlandı. 1960 yılında İngilizce'ye aktarılan bu kitap Parra'nın dünya çapında ün kazanmasını sağladı. 1958'de yayımladığı *La Cueca Larga* [Uzun Cueca] kitabını 1962'deki *Versos de salon* (Salon Şiirleri) takip etti. 1969 yılında, Bütün Şiirleri niteliğindeki ilk derlemesi *Obra Gruesa* (Kalın Eser) yayımlandı. İkidilli olarak 1971'de New York'ta yayımlanan *Poemas de emergencia* (Acil Şiirler) ve 1972'de yayımladığı küçük deneysel şiirlerden oluşan *Artefactos* (Küçük Sanat Eserleri) isimli kitapları dışında başlıca eserleri şunlardır: *Sermones y prédicas del Cristo de Elqui* (1977), *Nuevos sermones y prédicas del Cristo de Elqui* (1979), *Chistes para desorientar a la poesía: Chistes parra desorientar a la policia* (1983), *Coplas de Navidad* (1983), *Poesía política* (1983), *Hojas de Parra* (1985). Latin Amerika'da ve kendi ülkesinde pek çok ödüle layık görülen Parra, son olarak 2011 yılında İspanya'da Cervantes Ödülü'nü ve 2012 yılında ise Şili'de Pablo Neruda Şiir Ödülü'nü almıştır.

Bülent Kale

1973 Konya doğumlu. İstanbul Üniversitesi İspanyol Dili ve Edebiyatı mezunu olan Kale'nin makale, deneme, eleştiri, gezi ve güncel siyaset yazıları ve çevirileri 1995'ten bu yana pek çok dergide ve haber sitesinde yayınlanıyor. Eduardo Galeano, Javier Marías, Juan Goytisolo İspanyolca aslından Türkçeye kazandırdığı isimler arasında. Kale, Kitap Çevirmenleri Meslek Birliği'nin (Çev-Bir) kurucu üyelerindendir.

Mario Benedetti'nin seçilmiş şiirlerini biraraya getiren *El Amor, Las Mujeres y La Vida (Aşk Kadınlar ve Hayat)* kitabının çevirisi yayınevimizden yayımlanmış olan Bülent Kale'nin, Juan Gelman ve Alejandra Pizarnik gibi şairlerden yaptığı çeviriler önümüzdeki yayın döneminde Ayrıntı Şiir kütüphanesi raflarında yerini alacak.

Nicanor Parra
Şiirler Karşışiiirler Başka Şiirler
Bütün Şiirleri (1954-1969)

Ayrıntı: 954
Şiir Dizisi: 8

Şiirler Karşışiiirler Başka Şiirler
Bütün Şiirleri (1954-1969)
Nicanor Parra

Kitabın Orjinal Adı
Obra Gruesa

İspanyolca'dan Çeviren
Bülent Kale

© Nicanor Parra

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Türkçe yayım hakları Kalem Ajans aracılığıyla alınmıştır.

Kapak Tasarımı
Petek Yılmaz

Kapak Düzeni
Gökçe Alper

Dizgi
Hediye Gümen

Baskı
Yazın Basın Yayın Mat. Tur. Tic. Ltd. Şti.
Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No: 38-40-42-44
Başakşehir - İstanbul
Sertifika No: 12028

Birinci Basım: *İstanbul, Aralık 2015*
Baskı Adedi 1000

ISBN 978-605-314-078-8
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nâdir Sok. No.:3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

 twitter.com/ayrintiyayinevi

 facebook.com/ayrintiyayinevi

 instagram.com/ayrintiyayinlari

Nicanor Parra
Şiirler Karşışiiirler Başka Şiirler
Bütün Şiirleri (1954-1969)

İspanyolca'dan Çeviren: Bülent Kale

Sunuş

Nicanor Parra 1953 yılında Şili Yazarlar Sendikası'nın açtığı yarışmaya üç dosyayla katılır. “Şiirler”, “İnsana ve Tanrıya Dair Şarkılar” ve “Karşışiirler” isimli bu üç dosyayı Juan Nadie (Hiç Kimse) rumuzuyla ayrı ayrı gönderir ve gerçek ismin bildirildiği kapalı zarflara dönemin meşhur satranç şampiyonu olan arkadaşı Rodrigo Flores'in ismini yazar. Parra gönderdiği bu üç dosyayla yarışmada ilk üçe girer ama kendisiyle alay edildiğini düşünen Yazarlar Sendikası'yla da bir kriz yaşar. Sendikanın tepkisi üzerine şiirlerini –henüz yayınlanmaya hazır olmadıklarını ileri sürerek– geri çekmek ister. Sendika ise şiirlerin artık kendilerine ait olduğunu iddia eder ve bu üç dosya 1954 yılında *Şiirler ve Karşışiirler* adıyla yayımlanır. Dosya isimleri kullanılmamış; bölümler I, II, III olarak adlandırılmıştır.

Hikâye böyle ama aslında Parra'nın kitaba dahil ettiği şiirlerin bir kısmı daha önce bazı antolojilerde yer almıştır. Ancak “Karşışiir” terimi ilk kez bu kitapla tartışılmaya başlanır. Parra'nın başlangıçta kendi tasarrufu sayılamayacak “Karşışiir” tanımını, *Şiirler ve Karşışiirler*'i takip eden yeni çalışmaları ve kimi eleştirilenlerin çabalarıyla zaman içinde yavaş yavaş kabul görür. Nedir

Karşışiiir? Mevcut şiire dahil olmadan şiir olarak kalmayı başaran her şiir mi? Belki. En azından şairde böyle kesinlikler yoktur. Bu kitapta yer alan “Test” şiirinde de okuyabileceğiniz gibi Karşışiiir’in sayısız tanımı olabilir.

Eleştirmenler bu şiirin öncelikle bir “karşıkahraman” tarafından söylenen bir anlatı şiiri olduğunu belirtirler. Bu karşıkahraman yaşadığı çağın ürünüdür, bir öznenen çok nesneye benzer, bize aktaracağı büyük doğruları, aydınlatıcı saptamaları yoktur. İnsana özgü kendi küçük hikâyelerini de anlatmayı beceremez. Dağlır, kekeler, anlatılmaya değer olanı seçemez. Bu yüzden anlatıları kopuk ve dağınıktır. Ya bir yere varmazlar ya da araya giren ilgisiz bölümler ya da cümlelerle dağılırlar. Bu şiirlerde konuşan aslında sistemin ürettiği insandır, dil ona reva görülen dildir, anlattığı kendi hazin hikâyesidir.

Parra, “Peygamberlik, Zerdüştlük, medyumluk taslamadan içinde bulunduğumuz labirentin girişini ve çıkışını arıyorum” der; Şili’nin 1924’ten bu yana yayınlanan efsanevi edebiyat dergisi *Atenea*’ya verdiği 1959 tarihli röportajda: “Günlük gazete dilinden uyarladığım bir teknik kullanıyorum. Edebî olmayan, yani şiirsel olmayan daha çok uyuyor benim yapıma. Önceden ağaçların olduğu yerde şimdi sandalyeler var, önceden bakirenin olduğu yerde şimdi yılan (hain) kadın var...”

Önceden “ağaçların rüzgârdaki şarkısının” duyulduğu satırlarda, kahvehanelerde ve lokantalarda çekilen sandalyelerin gıcirtısını söyler Parra. Önceden benzersiz aşkların anlatıldığı dizelerde şimdi ayrılan, barışan, tekrar ayrılan, aldatan, polise şikâyet eden, paylaşımı borç sayan, borcunu geri isteyen, giden, sonra geri dö-

nen, yalvaran, yalan söyleyen, kabul eden bireylerin içinden çıkılmaz bir hal alan ilişkilerini anlatır. Yerlere tüküren, kadına şiddet uygulayan, insani olana yabancılaşan, mekânlardan kovulan, bir solukta ve tek seferde bütün bu sıfatlarla anılan, “aşksız işsiz parasız çaresiz insanlar”ı gösterir. “Köpek muamelesi” gören öğretmenleri ve makine gibi işleyen devasa şehirlerde yapayalnız kalmış çaresiz, bezgin, yılmış, umutsuz yetişkinleri. Bu cendereye sıkışmış hallerinin farkında olmayan, maddi ve manevi dünyayı zapt etmiş akıl dışılığı fark etseler bile, tuhaf biçimde hareketsiz kalmaya mahkûm sıradan insanları, kadınları, gençleri, ergenleri, çocukları, yaşlıları, çoğu kez bilinçli bir kolaj tadı veren ritim dışı, katı bir toplumsal panoramada resmeder.

“Ben bizim çağdaş gerçekliğimizi yine bizim olan bir dile çeviriyorum, gündelik dile, her gün konuştuğumuz dile” der aynı söyleşide. Gerçekliğe şiirsel dili yeniden düzenleyerek, onu retorikten arındırıp daha açık, daha etkili hale getirerek dokunabilmeyi önerir. Bu yaklaşım Parra’yı dönemin (ve aslında şimdinin de) hâkim lirik diliyle mücadeleye zorlar. O lirik dili kırmak için sokak ağzı, gündelik dil, sarhoş muhabbeti, argo, resmî dil, ders kitabı dili, gazete dili, yerel deyişler, atasözleri, bilimsel jargon, akademik dil, sözlü halk edebiyatı ve akla gelebilecek her türlü dilsel kodu şiirine katar. Yine tek bir damardan akmayan, sürekli dallanıp budaklanan anlatısının da böyle bir işlevi vardır. Açık alay, ironi, paradokslar, biçimde ve anlatıdaki kopuşlar da bu amaç için kullanılır. Okurla diyaloga açık samimi dilini her zaman sohbet için kullanmaz, bazen ona karşı da sertleşir, uyarır: “Yazar yazılarının sebebiyet vereceği rahat-

sızlıklardan sorumlu değildir: / Her ne kadar hoşuna gitmese de /Okur her zaman yetinmelidir elindekiyle.”

Parra, elinizdeki kitabın yayımlandığı 1969 yılında *Marcha* dergisi için Mario Benedetti'yle yaptığı söyleşide “önceki şiirsel retoriği aşmak için olağanüstü çabalar gösterdiğini” belirtmiştir. Bu çabalar ve denemeler yalnızca bazı kuru taktiklerle sınırlı değildir; daha kapsamlı yaklaşımlar için kullanılır. Parra aynı söyleşide bu kitapta da yer alan “Manifesto” şiirinden bahisle şöyle der: “O şiirde bir başka düşünce daha vardı: Ben aynı zamanda acaba deneme türünde bir şiir yapmak mümkün müdür diye merak ediyordum, düşüncelere dayanan bir deneme şiiri.” Kendi sorusuna cevap olarak, düşüncelerin öne çıktığı, duyguların, izlenimlerin, şiirin kendisinin ikinci planda olduğu bir şiirin mümkün olduğunu, bunu gördüğünü ifade eder.

“Dünyanın hakiki alegorileri benim karşışiirlerimdir” der Parra. Bunu söylerken özellikle çağdaşlarını, onlar arasından özellikle bazılarını mı hedef alır, bilinmez. Karşışiir'i belli bir şiirin ya da o döneme kadar üretilmiş tüm lirik şiirlerin karşısına koymaz. Şiirinin onlardan beslendiğini, onlarla yan yana ama farklı bir şiir olduğunu sık sık dile getirir. Ne var ki, Parra'nın özellikle Şili şiirinin çınarı Pablo Neruda'ya cepheden karşı olduğunu söyleyen eleştirmenler de az değildir. Şiirinde bazı sataşmalar bulmak mümkünse de, bu iddiayı Parra aslâ açıkça kabul etmemiştir.

Parra hiçbir zaman tanımlanmış toplumsal mücadeleler içinde yer alan militan bir şair olmamıştır ama sol cenahta olduğunu da her zaman belirtmiştir. Ancak 1970 yılında ABD'ye yaptığı bir ziyarette Başkan

Nixon'un eşi Pat Nixon'la Beyaz Saray'da çekilen bir fotoğraf yüzünden sol çevrelerle büyük sorun yaşar. Şili Üniversitesi'nde dersleri boykot edilir. Casa de las Américas ödülleri jüri üyeliğinden çıkarılır. Allende Hükümeti ile soğuk bir ilişkisi olur. Açıklama çabaları işe yaramaz ve kendi içine çekilir. 1973'teki askeri darbenin ardından Şili'de kalır ama Pinochet rejimiyle yakınlaşması da söz konusu değildir.

Şiirler ve Karşışiirler Parra'nın ikinci şiir kitabıdır. Parra ilk kitabını henüz 23 yaşındayken *Cancionero sin nombre* adıyla 1937 yılında yayımlar ama bir "gençlik hatası" olarak gördüğü bu kitabı daha sonra hiçbir seçkisine almaz. Bu iki kitap arasında geçen 17 yılda Parra taşrada ve başkent Santiago'daki liselerde fizik ve matematik öğretmenliği yapar, akademik eğitimi için iki yıl ABD'de (1943-45) ve üç yıl da İngiltere'de Oxford'da (1949-52) bulunur. *Şiirler ve Karşışiirler* yayımlandığında Parra Şili Üniversitesi Fizik ve Matematik Bilimleri Fakültesi'nin bölüm başkanlığını yapmaktadır.

Elinizdeki kitap ilk kez 1969 yılında *Obra gruesa* [Kalın Eser] adıyla yayımlanmıştır. *Şiirler ve Karşışiirler*'in dışında Parra'nın sonraki yıllarda yayımladığı *Uzun Cueca* (1958), *Salon Şiirleri* (1962) ve *Rus Şarkıları* (1967) kitaplarını da içerir. *Deli Gömleği*, *Başka Şiirler* ve *Üç Şiir* başlıklı bölümler ise ilk kez bu seçki içinde kitap olarak yayımlanmışlardır. Biz Parra'nın temel eseri *Şiirler ve Karşışiirler*'e de vurgu yaparak daha açıklayıcı olacağını düşünerek *Obra gruesa'yı Şiirler Karşışiirler Başka Şiirler* adıyla yayınlamayı uygun bulduk.

Bitirirken, biz derken kastettiğim, kitaptaki hemen hemen tüm şiirlere, dizelere emeği geçen şair Emirhan

Oğuz'a teşekkür etmek isterim. *Şiirler Karşışiirler Başka Şiirler*'de alışık olmadığımız bir şiirle karşılaşacaksınız. Dahası, alışık olmadığınız bu şiirin "bir çevirisi"yle karşılaşacaksınız. Bizim şiir yaparken kullandığımız tüm kodlara itiraz eden, söz konusu kodları boşa çıkaran bu şiirin çevirisi pek kolay olmadı doğal olarak. Şiirde olduğu gibi şiir çevirisinde de çokça öne çıkan lirizme meyyal refleksleri engellemekte epey zorlandık. Güncel olandan beslenen ve şiirini özellikle o güne ait kodlarla kurmayı deneyen bir şiirin çevirisinde dönemin şiir dilini, ona karşı kurulan dili, gündelik dili, Şili argosunu ve daha bir dolu şeyi çözümleyip başka bir dilde onlarca yıl sonra yeniden kurarken kaybolup giden epeyce şey olabileceğinin, olduğunun farkındayız.

Bununla beraber şiirlerin hep eksik çevrildiğini, ancak okurla buluştuğunda kendisine benzediğini ve çevirmenin her zaman o buluşmada işe yarayabilecek ipuçları için çalıştığını biliyoruz. Bir şiir kitabını çevirirken yalnızca şiirleri değil, aynı zamanda bir şiir bakışını, şiir yaklaşımını, şiir tartışmasını çevirdiğimizin de farkındayız. Ve sonuçta, dünyanın pek çok diline çevrilmiş, pek çok dilinde tartışılmış büyük bir şairi ve yarattığı şiir ekolünü en güçlü örnekleriyle sonunda Türkçe'ye de aktarmış olmaktan hoşnuduz. Dilerim siz de hoşnut kalırsınız.

Ve dilerim daha ve hep yaşarsın Nicanor!

Bülent Kale
Aralık 2015, İzmir

